

УДК 94(477.83)»18/19»:821.161.9(092)

DOI 10.24919/2519-058X.5.116971

Володимир ДРАГАН,

orcid.org/0000-0001-7423-4473

*аспірант кафедри всесвітньої історії та спеціальних історичних дисциплін
Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка
(Україна, Дрогобич) zosh3_borislav@ukr.net*

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНЕ СТАНОВИЩЕ ДРОГОБИЦЬКОГО ПОВІТУ В ОСТАННІЙ ЧВЕРТІ XIX – НА ПОЧАТКУ XX ст.: ЗА МАТЕРІАЛАМИ СЮЖЕТНОЇ ЛІНІЇ ХУДОЖНІХ ТВОРІВ СТЕФАНА КОВАЛІВА

У статті на основі художніх творів Стефана Коваліва простежуються особливості соціально-економічного становища Дрогобицького повіту в останній чверті XIX – на початку XX ст. У ході проведеного дослідження стало очевидним, що саме на першу половину 80-х рр. XIX ст. припадає час знайомства С. Коваліва із І. Франком. Фактично від цього часу між ними зав'язалися тісні дружні відносини, а сам І. Франко брав безпосередню участь у заохоченні С. Коваліва до глибокого вивчення суспільних процесів, які побували на теренах Дрогобицького повіту й писати різного роду праці на згадану тематику. Визначено, що художні розповіді С. Коваліва про край приваблюють передовсім багатством живих спостережень і яскравістю описів, що дає можливість правдиво побачити те суспільно-економічне становище Дрогобицького повіту, яким воно було насправді в останній чверті XIX – на початку XX ст.

Ключові слова: Стефан Ковалів, соціально-економічне становище, Дрогобицький повіт, художні твори.
Літ. 25.

Volodymyr DRAHAN,

*Postgraduate Student of World History and Special Historical Disciplines Department,
Ivan Franko Drohobych State Pedagogical University
(Ukraine, Drohobych) zosh3_borislav@ukr.net*

SOCIAL-ECONOMIC POSITION OF DROHOBYCH COUNTY IN THE LAST QUARTER OF THE XIX – FOREPART OF THE XX CENTURY: AFTER THE MATERIALS OF PLOT LINES OF STEFAN KOVALIV'S IMAGINATIVE PROSE

In the article on the basis of Stefan Kovaliv's fiction the peculiarities of social-economic position of Drohobych county in the last quarter of the XIX – forepart of the XX century is highlighted. During the study of Stefan Kovaliv's creative heritage it has been established that he was then known not only as a writer and pedagogue, but also as an educationalist, author of school handbooks, publicist and public and political activist. In his creative heritage S. Kovaliv left much information on the social-economic life of Drohobych county inhabitants, functioning of oil industry, establishment of the working class in the whole Eastern Galicia. Franko in his time called «the poet Galician California».

In the process of the conducted research it became obvious that the time of acquaintance of Kovaliv and Franko falls on the first half of the 1980s. In fact, it is from that time a tight friendship joined them and Franko himself took an active part in instigating S. Kovaliv to study in depth the social processes which took place in the reality of Drohobych county and to write various kinds of works in the aforementioned topic.

S. Kovaliv's fiction in which the social-economic position of Drohobych county inhabitants are narrative by character, whereas by the form of presentation of plot material they resemble sketches sharply and impressively representing the facts which the writer himself observed in his country. He are united by a common theme, which they depict from different sides, which fact in its turn creates a wide view of the depicted phenomena. S. Kovaliv's work are united by the content and motives which on the whole represent the tragedy of a human individuality in that time society, demonstrate causes and effects off these problems, etc. As a matter of fact, in each his work Kovaliv touches the problem of desire for enrichment, which leads to moral degradation of many strata of that time society in the region under consideration. By his words, that time village of Boryslav in a short while became a town with large oil factories. The main driving force of this process in Kovaliv's opinion, was the fact that cunning undertakers together with crafty tradesmen took the land from the peasants by which they turned them into a main exploited labour in the process of their own enrichment. Kovaliv's artistic narratives about his land attract readers with plenty of vivid impressions and bright descriptions, thus, allowing the reader truthfully to see the economical and social conditions under which Drohobych county was in real life in the last quarter of the XIX – beginning of the XX century.

Key words: Stefan Kovaliv, social-economical condition, Drohobych county, works of fiction.

Ref. 25.

Владимир ДРАГАН,
 аспірант кафедри всесвітньої історії та спеціальних історических дисциплін
 Дрогобычского государственного педагогического университета
 имени Ивана Франко
 (Украина, Дрогобыч) zosh3_borislav@ukr.net

СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКОЕ ПОЛОЖЕНИЕ ДРОГОБЫЧСКОГО УЕЗДА В ПОСЛЕДНЕЙ ЧЕТВЕРТИ XIX – НАЧАЛЕ XX ВВ.: ПО МАТЕРИАЛАМ СЮЖЕТНЫХ ЛИНИЙ ХУДОЖЕСТВЕННЫХ ПРОИЗВЕДЕНИЙ СТЕФАНА КОВАЛИВА

В статье на основе художественных произведений Стефана Ковалива прослеживаются особенности социально-экономического положения Дрогобычского уезда в последней четверти XIX – начала XX в. В ходе проведенного исследования стало очевидным, что именно на первую половину 80-х гг. XIX в. приходится знакомство С. Ковалива с И. Франко. Фактически с этого времени между ними завязались тесные дружеские отношения, а сам Франко – принимал непосредственное участие в оповещении С. Ковалива к глубокому изучению общественных процессов, бытовавших на территории Дрогобычского уезда и писать разного рода работы на упомянутую тематику. Определено, что художественные рассказы С. Ковалива о регионе привлекают в первую очередь богатством живых наблюдений и яркостью описаний, что дает возможность правдиво увидеть то общественно-экономическое положение Дрогобычского уезда, каким оно было на самом деле в последней четверти XIX – начала XX в.

Ключевые слова: Стефан Ковалив, социально-экономическое положение, Дрогобычский уезд, художественные произведения.

Лит 25.

Постановка проблеми. Постать відомого письменника і педагога, освітянського діяча, автора шкільних підручників, публіциста та громадсько-політичного діяча – Стефана Коваліва, займає провідне місце серед українських письменників останньої чверті XIX ст. Творча спадщина С. Коваліва репрезентує чимало відомостей про соціально-економічне життя мешканців Дрогобицького повіту, про діяльність нафтопромислів і становлення робітничого класу в Східній Галичині. У 80-х рр. XIX ст. С. Ковалів пише здебільшого педагогічні статті, публікує методичні розробки з арифметики і природознавства, оповідання для дітей. Водночас він активно працює над особистим інтелектуальним потенціалом. У післяробочий час, читає твори вітчизняних і зарубіжних письменників. Особливо, у цьому плані, його почали цікавити твори І. Франка про Борислав, де сюжетно представлялося те, що С. Ковалів бачив кожного дня своїми очима, а саме: злиденне життя і побут населення так званої «Галицької Каліфорнії». Саме під впливом бориславських творів І. Франка С. Ковалів починає глибше цікавитися тогочасним соціально-економічним становищем міст і сіл Дрогобицького повіту [22, 3–4].

Аналіз досліджень. Досліджуваної нами проблеми прямо чи опосередковано торкалися низка дослідників як у радянський час, так і в добу незалежності нашої держави. Зокрема, у 1952 р. в Львівському книжково-журнальному видавництві побачило світ видання «Степан Ковалів. Вибрані оповідання» [7]. Тогочасний дослідник творчої спадщини С. Коваліва В. Лесин умістив у ньому передмову, де в контексті життєпису письменника звертає увагу і на його творчу спадщину: «За жанром більшість творів С. Ковалева – це нариси про дійсні факти і події, що мали місце в Бориславі чи навколишніх селах, і про дійсних людей, яких він особисто знав або про них чув. Ці дійсні факти письменник прагнув типізувати, художньо осмислювати. І з часом, коли збулись ті конкретні події, що про них іде мова, твори С. Ковалева стали розглядатися як звичайні оповідання...» [21, 20].

Дещо згодом (1958) Державне видавництво художньої літератури Києва видало книгу «Стефан Ковалів. Твори» [17]. У запропонованій передмові до видання дослідники творчої спадщини С. Коваліва В. Лесин та С. Дегтяр акцентують на тому, що «Свою літературну діяльність С. Ковалів розпочав тоді, коли йому було вже більше тридцяти років і коли за його плечима був великий життєвий досвід і вироблені переконання. Не вносячи корінних змін у спосіб відбору життєвих явищ та в принцип їх художнього відображення, письменник протягом всього творчого шляху в своїй оповіданнях та картинах розкривав дуже важке життя галицької сільської бідноти, пролета-

ризацію її,страхітливую долю заробітчан і робітників бориславських нафтопромислів та становище народних учителів...» [22, 11].

У час незалежності України, з нагоди 150-річчя від дня народження С. Коваліва (1998) побачила світ книга Р. Горака «Стефан Ковалів», котра уміщує в собі чимало інформації про життя і діяльність С. Коваліва, його родину. Побіжно у дослідженні представлено окремі сюжети щодо його літературної творчості, а також уміщено відомості про епістолярну та мемуарну спадщину письменника [4].

Значної уваги заслуговує монографія О. Колінько «Стефан Ковалів. Мала проза крізь призму часу (сучасна інтерпретація)», що побачила світ у 2002 р. [19]. На її сторінках дослідниця у розділі «Пишу, що бачу і чую»: художня парадигма малої прози С. Коваліва. Традиції та новаторство» репрезентує аналіз теми сільського життя і побуту в художньому осмисленні С. Коваліва, його внесок у висвітленні проблеми «еміграційної гарячки» наприкінці XIX – початку XX ст., характеристику бориславського циклу С. Коваліва тощо [19, 25–63]. Побіжно зазначимо, що у 2006 р. вийшла монографія В. Гетьмана «Освітня діяльність і педагогічні погляди Степана Коваліва», де окреслено окремі аспекти порушеної нами проблеми [1].

Окрім цього, упродовж останніх років побачили світ кілька видань з недрукованої спадщини С. Коваліва, де уміщені художні твори, статті, нариси, казки, щоденник, листування письменника тощо, зміст котрих дає можливість дослідникам глибше пізнати специфіку висвітлення Ковалівим окремих сюжетів із проблем соціально-економічного становища Дрогобицького повіту його часу [11; 12].

Назагал підкреслимо, що чимало дослідників (М. Шалата [25], С. Гіряк [2; 3], О. Микулич [23], Г. Коцопей [20] та ін.), які у контексті аналізу педагогічної, освітнянської, краєзнавчої діяльності С. Коваліва зверталися до його малої прози, де присутня висвітлювана ним тема соціально-економічного становища Дрогобицького повіту в останній чверті XIX – на початку XX ст.

Мета статті – на основі вибраних художніх творів Стефана Коваліва простежити особливості соціально-економічного становища Дрогобицького повіту останньої чверті XIX – початку XX ст.

Виклад основного матеріалу. На першу половину 80-х рр. XIX ст. припадає час знайомства С. Коваліва із І. Франком. Відтоді між ними зав'язалися тісні дружні відносини, а сам І. Франко брав безпосередню участь у заохоченні С. Коваліва до глибокого вивчення суспільних процесів, які побутували на нафтопромислах Дрогобицького повіту, й писати різного роду праці на згадану тематику. Водночас І. Франко допомагав С. Коваліву друкувати ці твори у тогочасних періодичних виданнях або видавати окремими книжками [21, 10–11; 22, 9]. За активну творчу працю І. Франко у свій час називав С. Коваліва «співцем Галицької Каліфорнії».

Син С. Коваліва, Юліан, у своїх спогадах згадує, що батько із І. Франком підтримував дружні відносини упродовж усього свого життя: І. Франко часто бував у його домі, чимало часу проводив з ним у розмовах про бориславських робітників, разом обговорювали тему селянського життя в краї, обмінювалися думками щодо літературних питань тощо [18, 23]. У спогадах Ю. Ковалів пригадав як в один приїзд І. Франка до них у гості, коли мати якраз хотіла накрити обідній стіл, гість, дізнавшись від батька, що робітники спустилися у яму підприємця М. Криська, щоб витягнути чотирьох мертвих ріпників відмовився від обіду і зразу ж пішов із батьком на місце трагедії. За словами Ю. Коваліва, І. Франко із його батьком повернулися додому аж увечері. Сам же І. Франко був схвильований через побачене, а тому постійно ходив по хаті повторюючи: «Як це так безкарно можна людей убивати?» [18, 23–24].

Звернімо увагу на те, що Стефан Ковалів написав більше двох десятків творів про Борислав, місто Дрогобицького повіту, яке стало «осередком експлуатації у всіх можливих видах, почавши від тисяч жертв, що гинуть рік-річно в ямах, аж до тих тисяч, що вертають відтам з потраченою силою, фізичною та звихненою моральною підставою в серці, – що вертають передчасними старцями» [24, 276]. Бориславська тема є провідною у таких оповіданнях, як: «Добрий заробок», «Ройтів шиб», «Здрячі», «Дезертир», «Чічі», «Наслідки непорядності», «Сорокаті штани», «Хто винен?», «На Дрімайловім пустарищу», «Безконечний швіндель», «Дрогобицький Найда», «Світ учить розуму», «Суєта про насущний», «Пригісник з Борислава» та ін [7; 16].

Хочемо наголосити на тому, що твори С. Коваліва про Борислав є оповідними за характером, а за викладом художнього матеріалу подібні до нарисів чи до ескізних за найбільш конкретно-разво-

чих фактів, за якими особисто спостерігав письменник у «Галицькій Каліфорнії». Вони об'єднані спільною темою, яку розкривають з різних боків, а це, і собі, створює широкий діапазон зображуваного. Твори С. Коваліва про Борислав єднає зміст і мотиви, що у сукупності представляє трагедію людської особистості в тогочасному суспільстві, показують причини і наслідки цих проблем тощо. Фактично у кожному творі бориславського циклу С. Ковалів торкається проблеми жадоби до збагачення, яка призводить до морального звородіння багатих верст тогочасного бориславського суспільства [19, 60].

У малій прозі С. Коваліва присутня тема еміграції галицького селянства. Так, в оповіданні «Хто винен?» (написане приблизно при кінці 1910 р.), показує причини еміграції на прикладі головного героя твору Василя Бідуна із Чудийович: «І діждалися удовицькі голодомори гаразду, діждалися обрадованної: кругом Чудович стали рости фабрики з високими коминами, машини, локомотілі, гамарні з паровими молотами, вертничі вежі, на кільканадцятьсотторговім пасовиську й громадським лісі закурилося вонючими димами, загуділо, заклекотіло, свист, рев, постійне землетрясенє, словом, немов усі дияволи з пекла переселилися на чудовицькі поля. Тисячі прибуднів суєтяться днем і ніччю, бігають вертаються, як у своїй рідній хаті, а своїм на своїм ніякого діла, ні старим, ні молодим, годі навіть на прісну паляничку заробити. Що робити? Треба щось конечно ділати, треба рушатися, бо голод і холод не жартують, а проганяють геть із хати!...» [17, 629].

Із вище поданих слів очевидно, що, попри стрімкий розвиток нафтової промисловості в краї, місцеве населення так і не мало із цього жодної користі, адже нелегкі умови роботи не давали можливості заробити хоча б ті статки, за які можна було б прогудувати родину. Підтвердженням тогочасних реалій важкого тогочасного соціально-економічного становища галицького селянства є такі слова зі згаданого оповідання: «[Василь Бідун – В. Д.] ... Се той самий, що ходив сорок літ по всіх фабриках у Дрогобицькім повіті й ні на германець солі, ні на скрутелик тютюну не заробив.

Нужденний був, сухоребрый, ходячий кістяк, правдивий привид галицької смерті, нікому не пожадобився, хіба в Чудовичах косив, молотив, різав січку всім опікунам і відробляв за них пильно всі шарварки «видзялові». На шістдесятім році життя заставив Мардохеєві Пордесові свою хату й дві прилуди на «шифкарту» [проїзний квиток на пароплав – В. Д.] і став ладитися в далеку дорогу – в Америку. В день від'їзду купив собі за шість корон європейську чи галицьку культуру [одежу – В. Д.], себто чорні панські штани, блузу і камізельку з якоїсь барханової сиров'ятини [недороге полотно на сорочку – В. Д.], старий плюшевий капелюх одержав даром від Пордесового больфера, і в усе те вирядився та в неділю по богослуженю поклонився перед церквою всьому удовицькому народові на всі чотири сторони світу і сказав:

– Уся громадонько рідна – прощай! А коли обидив, не пам'ятай! Я йду в далеку дорогу шукати за сажнем замлі, за чотирма дошками, далеко за море...

Так сказав Василь Бідун і ще раз поклонився перед удовицьким хрещеним народом...» [17, 630].

Процитовані слова автора оповідання засвідчують, що доля емігрантів була здебільшого передбачувана ними самими – це смерть. І це не дивно, адже тогочасні бідні верстви населення, перебуваючи у постійних злиднях через неправдивий соціальний порядок, фактично були приречені на загибель, вимирання, – і якщо цього не сталося на своїй землі, то, можливо, могло статися чи в Америці, або в Канаді чи будь-де.

Головному герою С. Коваліва, Василеві Бідуну у цьому випадку пощастило. За подальшим змістом оповідання видно, що він не помер на чужині, знайшов за океаном професію двірника, великих статків не заробив, проте через два роки спромігся надіслати дружині п'ятсот корон і три проїзні квитки на пароплав для своїх синів, щоб і ті змогли розшукувати кращу долю. Його сини: Григорій, Іван і Петро, попрощавшись на Святий вечір із рідною землею, помешканням, матір'ю, вирушили в дорогу по стопах батька [17, 631]. Проте і вони не знайшли солідного заробітку. Невдовзі надіслали матері аж десять доларів, які, за словами автора оповідання, «чудом-дивом» дійшли до адресата, а також приклали листа де написали про свої буденні доробки: «Ми тепер у місті «Сам Іван-в-ситі», гаруємо під землею всі три, тяженько гаруємо. Татуньо наші уже тепер вулиці не замітають, вони тепер «бас» [бос, керівник – В. Д.]: дивляться, як другі замітають. Під

землею наша робота гіренька, і по кожній шахті відкашлюємо ціле полудне таким чорним, що смола-смоленна...» [17, 632].

Дещо інший сюжет щодо долі емігрантів представлений в особі Гаврила Пелехатого в оповіданні «Американська крисаня». Герой С. Коваліва «приїхав з-за моря з Америки на короткий час до своїх рідних. Він, маленький Плехатий [племінник Гаврила Плехатого – В. Д.], подивляє старого Плехатого стрика панськовату ношу, грубий ланцюг з годинником і чудові обручки на його пальцях...» [5, 591]. Тут С. Ковалів, демонструє і такі явища, що все ж таки були емігранти, які змогли таки заробітками поліпшити своє матеріальне становище, емігруючи за океан.

Отже, тема еміграції східногалицького населення наприкінці XIX – початку XX ст. за океан, у художній прозі С. Коваліва представлена як один із край болісних процесів, з яким зіткнулося тогочасне суспільство. Автор із власних спостережень, вкладених у сюжетну лінію деяких прозових творів, зумів все ж таки продемонструвати ті соціальні причини, які фактично приводили галицьких селян до масової еміграції за океан у пошуках кращої долі, матеріального статку тощо. Як бачимо, в творах С. Коваліва до таких причин належить безпросвітня бідність, важкі побори, позики, беззахисність й інші різні форми експлуатації і глуму над населенням з боку панівних владних сил. Саме таке безвихідне становище бідного східногалицького населення, кидало їх у вир так званої «еміграційної гарячки», яка вирувала наприкінці XIX – початку XX ст. на теренах Східної Галичини, а згодом увійшла в історію лише як перша хвиля із усіх чотирьох, остання з яких активно бурлить в Україні у сьогодишній час.

Принагідно хочемо підкреслити, що твори С. Коваліва про життя та побут мешканців Дрогобицького повіту, а зокрема Борислава, за характером є оповідними, подібними до нарисів чи до ескізних замальовок фактів, за якими особисто спостерігав письменник. Вони об'єднані спільною темою, яку розкривають з різних боків, а це, зі свого боку, створює широкий діапазон зображуваного. Здебільшого художні праці С. Коваліва за змістом і мотивом представляють трагедію людської особистості в тогочасному суспільстві, показують причини і наслідки цих проблем тощо [19, 60].

Здебільшого основу творів С. Коваліва становлять соціальні конфлікти у сільській Дрогобищині, які і лягли в сюжетну лінію більшості його оповідань та новел. Саме, на його погляд, вищезгадана проблема і була ключовою у напрямкі поширення сільської темноти (неписемності), затурканості, жорстокості й грубості, пияцтво, які частково сприяли нелегкій долі тогочасної сільської жінки-дружини-матері.

Однією із причин, яка пагубно впливала на долю сільської жінки-дружини, як видно із творів С. Коваліва, було масове пияцтво селянської чоловічої статі. З цього приводу письменник пише: «...В селі знов розпочалося дійсне пекло. Люди горнулися до нової крашеної господи, брали горівку «на гонор», пили, правотилися день у день і волосалися...» [10, 412]. Щоб показати, чим така поведінка чоловіка оберталася для жінки-дружини, С. Ковалів наводить такий приклад: «...Ясьо Капуш Патрицький не мав часу ходити коло недужої жінки, котра уже нічого не мала. Він падкував коло здорових, прагнутих крайового напою гостей» [10, 413]. Така хвацька прихильність сільського чоловіка до оковитої вельми болісно вдаряла і по сімейному становищу, а особливо по жінці-матері: «... На печі за комином сиділи обі близнючки, безгрішні дівчаточка ангелики, і недужа нещасна страдальниця... Вона ще від пологу тих своїх близнюків постійно хитваніла, а ще більше гризлася тим, що її опікун в спілці з чоловіком «сполював» її батьківщину і перетворив щасливе огнище родинне з земського раю на пекло» [10, 412–413].

Ще однією трагедією для сільської жінки-дружини-матері часу С. Коваліва були часті смерті їх чоловіків на бориславському нафтопромислі, що прирікало її на важку працю, щоб прогодувати напівосиротілих дітей. Такі приклади важкої жіночої долі представлені у низці оповідань С. Коваліва («Дезертир» [8], «Дрогобицький Найда» [9], «Ройтів шиб» [13] та ін.).

Прикрим моментом були і низькі статки сільських багатодітних родин, що змушувало батьків відправляти своїх дітей працювати чи жебрати, і тим самим позбавляти їх материнського тепла та дитинства загалом, про що говориться в оповіданнях «Безжурність» [6], «Свояки» [15] та ін.

Висновки. Отже, зі змісту творів малої прози С. Коваліва випливає, що він був безпосереднім очевидцем того, про що писав. За його словами, село Борислав Дрогобицького повіту за корот-

кий час перетворилося на великі нафтопромисли. Основним рушієм такого процесу, на думку С. Коваліва, стало те, що спритні підприємці разом зі спекулянтами забирали землі у селян, перетворюючи їх на головну експлуатовану силу в процесі свого збагачення. Художні розповіді С. Коваліва про старий Борислав, Дрогобич та села Дрогобицького повіту приваблюють передовсім багатством живих спостережень і яскравістю описів, що дає можливість правдиво побачити те суспільно-економічне становище краю, яким воно було насправді в останній чверті XIX – на початку XX ст.

Таким чином, подані нами сюжети, далеко не повністю розкривають усі особливості соціально-економічного становища Дрогобицького повіту останньої чверті XIX – початку XX ст. Нами зроблено спробу представити лише найбільш болючі проблеми, які наповнили художню канву прозових творів С. Коваліва, а тому все, що залишилося поза увагою, буде предметом подальших, більш глибоких, досліджень у цьому напрямі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДжЕРЕЛ І ЛІТЕРАТУРИ

1. Гетьман В. Освітня діяльність і педагогічні погляди Степана Коваліва: монографія / В. Гетьман / [упорядник Наталія Калита]. – Дрогобич: Вид-во ДДПУ, 2006. – 86 с.
2. Гірняк С. Стефан Ковалів: штрихи до мовного портрета / С. Гірняк // Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка / [редактори-упорядники В. Ільницький, А. Душний, І. Зимомря]. – Дрогобич: Посвіт, 2015. – Вип. 12. – С. 248–254.
3. Гірняк С. Тексти творів Стефана Коваліва як репрезентанти мовних особливостей Східної Галичини / С. Гірняк // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 10: Проблеми граматики і лексикології української мови. – 2014. – Вип. 11. – С. 171–177.
4. Горак Р. Стефан Ковалів. До 150-річчя від дня народження / Р. Горак. – Трускавець: «Франкова Криниця», 1998. – 127 с.
5. Ковалів С. Американська крисаня / С. Ковалів // Ковалів С. Твори / Упорядкування, підготовка текстів, вступна стаття, примітки і словник канд. філолог. наук В. М. Лесина та С. І. Дігтяра. – К.: Державне видавництво художньої літератури, 1958. – С. 590–598.
6. Ковалів С. Безжурність / С. Ковалів // Ковалів С. Твори / Упорядкування, підготовка текстів, вступна стаття, примітки і словник канд. філолог. наук В. М. Лесина та С. І. Дігтяра. – К.: Державне видавництво художньої літератури, 1958. – С. 359–370.
7. Ковалів С. Вибрані оповідання / С. Ковалів / [Упорядкування, вступна стаття та пояснення слів В. Лесина]. – Львів: Книжково-журнальне видавництво, 1952. – 248 с.
8. Ковалів С. Дезертир / С. Ковалів // Ковалів С. Твори / Упорядкування, підготовка текстів, вступна стаття, примітки і словник канд. філолог. наук В. М. Лесина та С. І. Дігтяра. – К.: Державне видавництво художньої літератури, 1958. – С. 161–171.
9. Ковалів С. Дрогобицький Найда / С. Ковалів // Ковалів С. Твори / Упорядкування, підготовка текстів, вступна стаття, примітки і словник канд. філолог. наук В. М. Лесина та С. І. Дігтяра. – К.: Державне видавництво художньої літератури, 1958. – С. 388–400.
10. Ковалів С. Крашена господа / С. Ковалів // Ковалів С. Твори / Упорядкування, підготовка текстів, вступна стаття, примітки і словник канд. філолог. наук В. М. Лесина та С. І. Дігтяра. – К.: Державне видавництво художньої літератури, 1958. – С. 400–420.
11. Ковалів С. Оповідання, статті, щоденник (З недрукованої спадщини) / С. Ковалів. – Дрогобич: Сурма. – Львів: Інститут МАУП, 2011. – 204 с.
12. Ковалів С. Оповідання. Казки. Листи (З недрукованої спадщини) / С. Ковалів. – Борислав, 2009. – 183 с.
13. Ковалів С. Ройтів шиб / С. Ковалів // Ковалів С. Твори / Упорядкування, підготовка текстів, вступна стаття, примітки і словник канд. філолог. наук В. М. Лесина та С. І. Дігтяра. – К.: Державне видавництво художньої літератури, 1958. – С. 97–104.
14. Ковалів С. Світ учить розуму / С. Ковалів // Ковалів С. Твори / Упорядкування, підготовка текстів, вступна стаття, примітки і словник канд. філолог. наук В. М. Лесина та С. І. Дігтяра. – К.: Державне видавництво художньої літератури, 1958. – С. 76–97.
15. Ковалів С. Свояки / С. Ковалів // Ковалів С. Твори / Упорядкування, підготовка текстів, вступна стаття, примітки і словник канд. філолог. наук В. М. Лесина та С. І. Дігтяра. – К.: Державне видавництво художньої літератури, 1958. – С. 337–359.

16. Ковалів С. Твори / С. Ковалів / [Упорядкування, підготовка текстів, вступна стаття, примітки і словник канд. філолог. наук В. М. Лесина та С. І. Дігтяра]. – К.: Державне видавництво художньої літератури, 1958. – 723 с.
17. Ковалів С. Хто винен? / С. Ковалів // Ковалів С. Твори / Упорядкування, підготовка текстів, вступна стаття, примітки і словник канд. філолог. наук В. М. Лесина та С. І. Дігтяра. – К.: Державне видавництво художньої літератури, 1958. – С. 628–648.
18. Ковалів Ю. Спогади про Степана Ковалева / Ю. Ковалів // Ковалів С. Вибрані оповідання. – Львів: Книжково-журнальне видавництво, 1952. – С. 23–29.
19. Колінько О. Стефан Ковалів. Мала проза крізь призму часу (сучасна інтерпретація) / О. Колінько. – К.: Знання України, 2002. – 177 с.
20. Коцопей Г. Питання виховного ідеалу української молоді у творчій спадщині Стефана Коваліва / Г. Коцопей // Психолого-педагогічні проблеми сільської школи: збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини / [ред. кол.: Побірченко Н. С. (гол. ред.) та інші]. – Умань: ФОП Жовтий О. О., 2014. – Випуск 48. – С. 209–216.
21. Лесин В. Стефан Ковалів / В. Лесин // Ковалів С. Вибрані оповідання. – Львів: Книжково-журнальне видавництво, 1952. – С. 3–22.
22. Лесин В. Літописець дореволюційного Борислава / В. Лесин, С. Дігтяр // Ковалів С. Твори. – К.: Державне видавництво художньої літератури, 1958. – С. 3–33.
23. Микулич О. Борислав у творчості Стефана Коваліва / О. Микулич // Іван Зег. Серія: Видатні постаті у нафтовій історії міста Борислава. – Дрогобич: видавець Сурма С., 2008. – С. 72–82.
24. Франко І. Борислав. Картини з життя підгірського народу. Вступне слово / І. Франко / Франко І. Твори: В 50 т. – К.: Наукова думка, 1978. – Т. 14. – С. 275–369.
25. Шалата М. Невідоме з творчості С. Коваліва / М. Шалата // Ковалів Стефан. Оповідання. Казки. Листи (3 недрукованої спадщини). – Борислав, 2009. – С. 3–12.

REFERENCES

1. Hetman V. Osvitnia diialnist i pedahohichni pohliady Stepana Kavaliva: monohrafiia / V. Hetman / [uporiadnyk Nataliia Kalyta]. – Drohobych: Vyd-vo DDPU, 2006. – 86 s.
2. Hirniak S. Stefan Kovaliv: shtrykhy do movnoho portreta / S. Hirniak // Aktualni pytannia humanitarnykh nauk: mizhvuzivskyi zbirnyk naukovykh prats molodykh vchenykh Drohobyt'skoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka / [redaktory-uporiadnyky V. Ilytskyi, A. Dushnyi, I. Zymomria]. – Drohobych: Posvit, 2015. – Vyp. 12. – S. 248–254.
3. Hirniak S. Teksty tvoriv Stefana Kovaliva yak reprezentanty movnykh osoblyvostei Skhidnoi Halychyny / S. Hirniak // Naukovyi chasopys NPU imeni M. P. Drahomanova. Serii 10: Problemy hramatyky i leksykologii ukraïnskoi movy. – 2014. – Vyp. 11. – S. 171–177.
4. Horak R. Stefan Kovaliv. Do 150-richchia vid dnia narodzhennia / R. Horak. – Truskavets: «Frankova Krynytsia», 1998. – 127 s.
5. Kovaliv S. Amerykanska krysanja / S. Kovaliv // Kovaliv S. Tvory / Uporiadkuvannia, pidhotovka tekstiv, vstupna stattia, prymitky i slovnyk kand. filoloh. nauk V. M. Lesyna ta S. I. Dihtiar. – K.: Derzhavne vydavnytstvo khudozhnoi literatury, 1958. – S. 590–598.
6. Kovaliv S. Bezzhurnist / S. Kovaliv // Kovaliv S. Tvory / Uporiadkuvannia, pidhotovka tekstiv, vstupna stattia, prymitky i slovnyk kand. filoloh. nauk V. M. Lesyna ta S. I. Dihtiar. – K.: Derzhavne vydavnytstvo khudozhnoi literatury, 1958. – S. 359–370.
7. Kovaliv S. Vybrani opovidannia / S. Kovaliv / [Uporiadkuvannia, vstupna stattia ta poiasnennia sliv V. Lesyna]. – Lviv: Knyzhkovo-zhurnalne vydavnytstvo, 1952. – 248 s.
8. Kovaliv S. Dezertyr / S. Kovaliv // Kovaliv S. Tvory / Uporiadkuvannia, pidhotovka tekstiv, vstupna stattia, prymitky i slovnyk kand. filoloh. nauk V. M. Lesyna ta S. I. Dihtiar. – K.: Derzhavne vydavnytstvo khudozhnoi literatury, 1958. – S. 161–171.
9. Kovaliv S. Drohobyt'skyi Naida / S. Kovaliv // Kovaliv S. Tvory / Uporiadkuvannia, pidhotovka tekstiv, vstupna stattia, prymitky i slovnyk kand. filoloh. nauk V. M. Lesyna ta S. I. Dihtiar. – K.: Derzhavne vydavnytstvo khudozhnoi literatury, 1958. – S. 388–400.
10. Kovaliv S. Krashena hospoda / S. Kovaliv // Kovaliv S. Tvory / Uporiadkuvannia, pidhotovka tekstiv, vstupna stattia, prymitky i slovnyk kand. filoloh. nauk V. M. Lesyna ta S. I. Dihtiar. – K.: Derzhavne vydavnytstvo khudozhnoi literatury, 1958. – S. 400–420.
11. Kovaliv S. Opovidannia, statii, shchodennyk (Z nedrukovanoi spadshchyny) / S. Kovaliv. – Drohobych: Surma. – Lviv: Instytut MAUP, 2011. – 204 s.
12. Kovaliv S. Opovidannia. Kazky. Lysty (Z nedrukovanoi spadshchyny) / S. Kovaliv. – Boryslav, 2009. – 183 s.

13. Kovaliv S. Roitivysh / S. Kovaliv // Kovaliv S. Tvory / Uporiadkuvannia, pidhotovka tekstiv, vstupna stattia, prymitky i slovnyk kand. filoloh. nauk V. M. Lesyna ta S. I. Dihtiara. – K.: Derzhavne vydavnytstvo khudozhnoi literatury, 1958. – S. 97–104.
14. Kovaliv S. Svit uchyty rozumu / S. Kovaliv // Kovaliv S. Tvory / Uporiadkuvannia, pidhotovka tekstiv, vstupna stattia, prymitky i slovnyk kand. filoloh. nauk V. M. Lesyna ta S. I. Dihtiara. – K.: Derzhavne vydavnytstvo khudozhnoi literatury, 1958. – S. 76–97.
15. Kovaliv S. Svoiaky / S. Kovaliv // Kovaliv S. Tvory / Uporiadkuvannia, pidhotovka tekstiv, vstupna stattia, prymitky i slovnyk kand. filoloh. nauk V. M. Lesyna ta S. I. Dihtiara. – K.: Derzhavne vydavnytstvo khudozhnoi literatury, 1958. – S. 337–359.
16. Kovaliv S. Tvory / S. Kovaliv / [Uporiadkuvannia, pidhotovka tekstiv, vstupna stattia, prymitky i slovnyk kand. filoloh. nauk V. M. Lesyna ta S. I. Dihtiara]. – K.: Derzhavne vydavnytstvo khudozhnoi literatury, 1958. – 723 s.
17. Kovaliv S. Khto vynen? / S. Kovaliv // Kovaliv S. Tvory / Uporiadkuvannia, pidhotovka tekstiv, vstupna stattia, prymitky i slovnyk kand. filoloh. nauk V. M. Lesyna ta S. I. Dihtiara. – K.: Derzhavne vydavnytstvo khudozhnoi literatury, 1958. – S. 628–648.
18. Kovaliv Yu. Spohady pro Stepana Kovaleva / Yu. Kovaliv // Kovaliv S. Vybrani opovidannia. – Lviv: Knyzhkovo-zhurnalne vydavnytstvo, 1952. – S. 23–29.
19. Kolinko O. Stefan Kovaliv. Mala proza kriz pryzmu chasu (suchasna interpretatsiia) / O. Kolinko. – K.: Znannia Ukrainy, 2002. – 177 s.
20. Kotsopei H. Pytannia vykhovnoho idealu ukrainskoi molodi u tvorchii spadshchyni Stefana Kovaliva / H. Kotsopei // Psykholoho-pedahohichni problemy silskoi shkoly: zbirnyk naukovykh prats Umanskoho derzhavnogo pedahohichnoho universytetu imeni Pavla Tychyny / [red. kol.: Pobirchenko N. S. (hol. red.) ta inshi]. – Uman: FOP Zhovtyi O. O., 2014. – Vypusk 48. – S. 209–216.
21. Lesyn V. Stefan Kovaliv / V. Lesyn // Kovaliv S. Vybrani opovidannia. – Lviv: Knyzhkovo-zhurnalne vydavnytstvo, 1952. – S. 3–22.
22. Lesyn V. Litopysets dorevoliutsiinoho Boryslava / V. Lesyn, S. Dihtiar // Kovaliv S. Tvory. – K.: Derzhavne vydavnytstvo khudozhnoi literatury, 1958. – S. 3–33.
23. Mykulych O. Boryslav u tvorchosti Stefana Kovaliva / O. Mykulych // Ivan Zeh. Serii: Vydatni postati u naftovii istorii mista Boryslava. – Drohobych: vydavets Surma S., 2008. – S. 72–82.
24. Franko I. Boryslav. Kartyny z zhyttia pidhirskoho narodu. Vstupne slovo / I. Franko / Franko I. Tvory: V 50 t. – K.: Naukova dumka, 1978. – T. 14. – S. 275–369.
25. Shalata M. Nevidome z tvorchosti S. Kovaliva / M. Shalata // Kovaliv Stefan. Opovidannia. Kazky. Lysty (Z nedrukovanoi spadshchyny). – Boryslav, 2009. – S. 3–12.

Стаття надійшла до редакції 25.10.2017 р.